

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ไม่ว่าการศึกษาใด ๆ ทฤษฎีแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นจัดว่ามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษา เนื่องจากเป็นแนวทางบ่งชี้แนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นในทางปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับทิศทาง และความเป็นไปได้ของพื้นที่โดยอาศัยหลักวิชาการ อีกทั้งยังช่วยให้สามารถดำเนินการวิจัยให้เป็นไปอย่างราบรื่น ฉะนั้นในการศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของเกาะเสม็ดนี้ได้อาศัยแนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่

- 2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
 - 2.1.1 การท่องเที่ยว
 - 2.1.2 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 - 2.1.3 สมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยว
 - 2.5.4 สมรรถนะในการรองรับของพื้นที่ชายหาดส่วนหน้า และนอกฝั่ง
- 2.2 แนวทางการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวภายใต้เขตอุทยานแห่งชาติ
- 2.3 การวางแผนสภาพแวดล้อมกายภาพกับพฤติกรรมมนุษย์
- 2.4 แนวทางการวางแผนพัฒนาชายฝั่งทะเล
- 2.5 อุปสงค์และอุปทานด้านการท่องเที่ยว
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.1.1 การท่องเที่ยว

Mill & Marrison (1985) ได้กล่าวถึงระบบการท่องเที่ยวว่าประกอบด้วย 4 ส่วนดังต่อไปนี้

1. การตลาด ได้แก่ นักท่องเที่ยว
2. การเดินทาง ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง
3. จุดหมายปลายทาง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว และการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว
4. การประชาสัมพันธ์ และการโฆษณา

ปัจจัยทั้ง 4 ต้องมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานได้อย่างเหมาะสมก่อให้เกิดผลต่อการวางแผนและจัดองค์ประกอบของการพัฒนาในแหล่งท่องเที่ยว ฉะนั้นองค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ความสนใจ และกิจกรรมของนักท่องเที่ยว ที่พัก การให้บริการนักท่องเที่ยว การคมนาคม โครงสร้างพื้นฐาน และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

สรุปได้ว่าระบบการท่องเที่ยว (Tourism System) เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยถือว่าเป็นอุตสาหกรรมแขนงหนึ่งซึ่งสัมพันธ์กับทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) และตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market) ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 จะผลักดันให้เกิดการเดินทางของกลุ่มคนที่เรียกรวมว่า “นักท่องเที่ยว” จำนวนนักท่องเที่ยวนี้เองเป็นดัชนีที่บ่งชี้ระดับการพัฒนา และการขยายตัวของการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดความต้องการด้านต่าง ๆ อาทิ การบริการที่เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวจนกระทั่งเกิดปัญหาด้านการรองรับนักท่องเที่ยวเพราะมีจำนวนเกินจุดที่รองรับได้ (Equilibrium) ซึ่งส่งผลต่อระบบการท่องเที่ยวในท้ายที่สุด ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการท่องเที่ยวโดยอาศัยกระบวนการวางแผนด้านการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้ (จุลสารการท่องเที่ยว, 2527)

จากการวิเคราะห์และศึกษาถึงกระบวนการในการวางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยว จะมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการท่องเที่ยวในลักษณะธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นจึงมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับระบบนิเวศวิทยาโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้จัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ฉะนั้นในฐานะนักวางแผนจึงจำเป็นต้องพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ (สุวัฒนาธานิติ, 2523)

1. ความสามารถในการรองรับประชากรของระบบธรรมชาติให้เกิดความสมดุลในเชิงระบบนิเวศวิทยา เนื่องจากมนุษย์เป็นองค์ประกอบหนึ่งในระบบนิเวศวิทยาซึ่งจะต้องมีความสมดุลกับปัจจัยด้านอื่น ๆ
2. จะต้องคำนึงถึงพื้นที่ในบางบริเวณที่มีลักษณะเปราะบางจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายมาก
3. นักวางแผนต้องรู้ว่าองค์ประกอบของธรรมชาติใดที่สามารถฟื้นฟูได้ และประเภทใดที่ไม่สามารถฟื้นฟูได้อีกหลังจากเสื่อมสภาพไปแล้ว

2.1.2 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism)

การท่องเที่ยวภายในประเทศทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนที่ส่งผลต่อภาพรวมของเศรษฐกิจไทยเจริญขึ้น แต่ในทางตรงข้ามกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง เพราะการจัดการท่องเที่ยวมักสวนทางกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมรวมทั้งในด้านการพัฒนา จึงเกิดแนวความคิดในด้านการท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมอาจเรียกว่า

นิเวศสัญจร การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า *Green Tourism, Bio Tourism, Sustainable Tourism and Ecotourism* ถึงแม้ว่าจะมีผู้ให้คำจำกัดความมากมายแต่คำที่นิยมใช้กันทั่วไปคือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (*Ecotourism*) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539)

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538) หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยที่ผู้เดินทางมีความต้องการแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้ประสบการณ์ที่หลากหลายให้มากขึ้น
- ประสบการณ์ของการได้ไปเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ และประสบการณ์ที่ได้สัมผัสกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสังคมที่แตกต่างจากที่ตนอยู่
- โอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติ วัฒนธรรมที่มีความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ให้มีการอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ และสมบัติทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่ไปชม

Hector Cebalos - Lascurain (1990) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น

Elizabeth Boo (1991) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า การท่องเที่ยวธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่การสร้างคนให้ชุมชน หรือท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

The Ecotourism Society (1991) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่าเป็นการเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม และประวัติวัฒนธรรมด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์

Wetern (1993) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ ซึ่งมีการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น

ฉะนั้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538) คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และสุดท้ายคือการก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและการกระจายรายได้ ซึ่งหากต้องการให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแล้วจำเป็นต้องก่อให้เกิดการประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยาวนานที่สุด เพื่อให้เกิดการผสมผสานอย่างถูกต้อง และเหมาะสม

เป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยว (2538) จะประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ

1. ต้องดำเนินการในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
4. ต้องชี้้นำให้เป็นไปตามความปรารถนาของประชาชนในท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

นอกจากนี้จะพบว่าหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดเป้าหมาย และนโยบายของการท่องเที่ยวได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งมีแนวโน้มของนโยบายหลักของการท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปัจจุบันได้ถูกกำหนดไว้เป็น 8 ข้อดังต่อไปนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538)

1. ส่งเสริม ชักจูง ให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ เข้าเพิ่มพูนเศรษฐกิจส่วนรวมโดยรีบด่วน
2. ขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่น เพื่อเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ถึงประชากรในทุกภูมิภาค
3. อนุรักษ์ และฟื้นฟูสมบัติวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ด้วยดีที่สุด
4. พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดี เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนให้มากขึ้น
5. เพิ่มความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศให้สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางต่าง ๆ ในประเทศไทยด้วยความมั่นใจ ความปลอดภัยของร่างกาย และทรัพย์สินของตน และหมู่คณะ

6. ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยภายในประเทศโดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย และเยาวชน เพื่อเป็นการเพิ่มสวัสดิการด้านการท่องเที่ยวแก่คนไทย
7. เสริมกำลังคนที่เป็นคนไทยเข้าทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มากที่สุด
8. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

ในส่วนของนโยบายและแนวทางเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในช่วงปี 2538-2539 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538) ได้ให้รายละเอียดดังต่อไปนี้

- ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติแหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้เกิดคุณภาพมีระบบการสื่อสารความหมายที่ดีและคำนึงถึงสมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยว
- ประสานงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และมุ่งให้เกิดการสร้างควมรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยสนับสนุนให้เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม
- สร้างสำนึกด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดวิถีทางแห่งการอนุรักษ์ และการคืนประโยชน์สู่ระบบนิเวศ
- ดำเนินการให้มีการวางแผนและปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบองค์กร การจัดการด้านการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ เกิดการประสานงานและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และประชาชนท้องถิ่น
- ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรง และทางอ้อม

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์นั่นคือ กรมป่าไม้ ซึ่งควบคุมดูแลพื้นที่ให้อยู่ในสภาพธรรมชาติ โดยการประกาศเป็นวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ หรือศูนย์รักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยแต่ละประเภทนั้นจะแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของการดำเนินการ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงในส่วนของอุทยานแห่งชาติที่จัดตั้งขึ้นโดยวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (บุญเรือง สายศร, 2527)

1. เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เพื่อให้คงสภาพธรรมชาติเดิมมิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป
2. เพื่อดำเนินการให้ทรัพยากรธรรมชาติที่คุ้มครองรักษาไว้ให้น่าสนใจประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่รัฐและประชาชนสืบไป

เสรี เวชบุษกร (2527) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การเลือกพื้นที่เพื่อใช้เป็นอุทยานแห่งชาติดังนี้

1. ให้ได้อุทยานที่มีคุณค่าและมาตรฐานสูงดังนั้นพื้นที่นี้ต้องเป็นพื้นที่สำคัญควรค่าแก่การอนุรักษ์
2. พื้นที่ต้องกว้างขนาด 10 ตารางกิโลเมตรขึ้นไป เพื่อให้เพียงพอกับการรักษาสถานะทางนิเวศวิทยาของท้องถิ่น
3. เป็นพื้นที่เหมาะแก่การท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ พักแรม หรือบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นกับขนาดของพื้นที่
4. ต้องมีคุณค่าสูงคุ้มค่าแก่การลงทุนด้านงบประมาณ

2.1.3 สมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยว (Tourism Carrying Capacity)

หลักเกณฑ์ในการนำความคิดเรื่องสมรรถนะในการรองรับมาใช้จริงนั้นยังประสบปัญหาในด้านความเฉพาะตัวของเกณฑ์ในการวัดสมรรถนะ เช่นสมรรถนะการรองรับของสิ่งแวดล้อมหรือการบริการของสาธารณูปโภคต่าง ๆ นอกจากนี้สมรรถนะในการรองรับยังมีข้อจำกัด เพราะโดยทั่วไปสมรรถนะนั้นจะมีลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละพื้นที่ที่ไม่สามารถนำมาเป็นมาตรฐานได้ (Standardized) เนื่องจากความแตกต่างของสภาพสถานที่ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา และการศึกษาย่างยากมากขึ้นหากขาดความระมัดระวังในขั้นนี้ นอกจากนั้นยังอาจประสบปัญหาในด้านมิติของเวลา ซึ่งทำให้ผลลัพธ์ที่ได้ก็มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้รวมถึงเรื่องของเทคโนโลยีอีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการนำสมรรถนะในการรองรับมาใช้ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จึงเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดขนาดของสมรรถนะของการรองรับให้แน่นอนตายตัวลงไป แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าแนวความคิดเรื่องสมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยวจะมีปัญหาของการนำมาใช้ แต่เนื่องจากเป็นวิธีการเดียวที่ใช้ในการศึกษาในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะอย่างน้อยช่วยให้สามารถเห็นถึงขอบเขต และปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2536) ได้แบ่งสมรรถนะในการรองรับออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. สมรรถนะในการรองรับการบริการการท่องเที่ยวด้านกายภาพ (Physical Carrying Capacity) เป็นการวัดสมรรถนะของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งเน้นหนักในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณูปโภคต่าง ๆ ได้แก่ ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ถนน และการกำจัดขยะมูล เป็นต้น ฉะนั้นสมรรถนะในการรองรับด้านการบริการการท่องเที่ยวด้านกายภาพ หรือด้านสาธารณูปโภค จึงเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุด

2. สมรรถนะในการรองรับเชิงสิ่งแวดล้อม (Environmental Carrying Capacity) หมายถึงสมรรถนะทางธรรมชาติที่จะสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าจะมีปัจจัยที่สามารถบ่งชี้ถึงปัญหาเรื่องนี้ได้หลายปัจจัย (Parameter) และในหลาย ๆ กรณี ปัจจัยที่ใช้บ่งชี้ อาจคาบเกี่ยวกับปัจจัยรองรับที่เป็นด้านกายภาพ ดังนั้นจึงมุ่งเน้นระดับการใช้ประโยชน์สูงสุดของพื้นที่ที่จะแบกรับภาระได้ก่อนที่สภาพแวดล้อม หรือระบบนิเวศจะเสื่อมโทรมจนแก้ไขให้กลับสู่สภาพเดิม

ได้ยาก การหาความสามารถรองรับสิ่งแวดล้อมนี้จะประสบปัญหาสำคัญคือ ความไม่แน่นอนของสมรรถนะ ทั้งนี้เพราะจะขึ้นอยู่กับพื้นที่ศึกษาที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านสภาพภูมิศาสตร์และธรรมชาติของการรองรับจากการถูกใช้สอยที่แตกต่างรวมทั้งวิถีการใช้ของนักท่องเที่ยวว่ามีความเข้มข้นความถี่ของการใช้สิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ คุณภาพของน้ำทะเล และคุณภาพของประการัง เป็นต้น

3. สมรรถนะในการรองรับทางด้านสังคม (Social Carrying Capacity) เป็นการวัดถึงความรู้สึกของประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวว่าจะพอใจมาก หรือน้อยเพียงใด ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงสมรรถนะ หรือความรู้สึกของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ของการท่องเที่ยวว่าจะมีความรู้สึกอึดอัดรำคาญจากการมีนักท่องเที่ยวเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่อยู่อาศัยของตนเพียงไร เพราะการวัดสมรรถนะในการรองรับด้านสังคมนี้เป็นเรื่องของความรู้สึกของประชาชนแต่ละคน ดังนั้นการที่จะทำการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลความรู้สึกนึกคิดของประชาชนจะเป็นเรื่องยากและยังมีความไม่แน่นอนตามความรู้สึกของแต่ละบุคคล จึงต้องอาศัยสูตรการคำนวณหาค่าดัชนีวัดภาวะของการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดดังต่อไปนี้ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2536)

$$\text{อัตราการจากนักท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่น} = \frac{(\text{จำนวนนักท่องเที่ยว} \times \text{จำนวนวันที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น})}{\times 365 \text{ วัน}}$$

จากสูตรพบว่าหากค่าดัชนีอัตราการจากนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่สูงหมายความว่าประชาชนในเขตจังหวัดนี้จะมีความรู้สึกเป็นภาระที่จะต้องมีนักท่องเที่ยวเข้ามาอยู่อาศัยในเขตที่อยู่ของตนเป็นเวลานาน และทำให้รู้สึกถูกแย่งชิงความเป็นเจ้าของหรือรำคาญใจเกิดขึ้นได้ แต่หากค่าดัชนีดังกล่าวมีค่าในระดับต่ำจะหมายความว่า ประชาชนอาจรู้สึกไม่มีความแตกต่างอะไรในการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาอยู่อาศัยในเขตที่อยู่ของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามในการประเมินสมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยวมีข้อควรระวังคือในการประเมินสมรรถนะนั้นมีความแตกต่างกันของปัจจัย และพื้นที่ที่รองรับการท่องเที่ยว ในการเลือกปัจจัยที่จะใช้วัดสมรรถนะนั้นจะต้องทำด้วยความระมัดระวังว่า ปัจจัยนั้นจะสามารถ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีต่อปัจจัยนั้น ๆ ได้อย่างไร ฉะนั้นหากพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ในการประเมินสมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยวตามสมรรถนะอาจแบ่งได้ดังตาราง 2.1 (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2536)

ตาราง 2.1 หลักเกณฑ์ในการประเมินสมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยวตามสมรรถนะ

สมรรถนะ	ปัญหา	ปัจจัยใช้วัด	รูปแบบของการวัด (หน่วยการวัด)
กายภาพ	การขาดแคลน สาธารณูปโภค ปัญหาขยะ	ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ถนน การกำจัดขยะ	ปริมาณการใช้ไฟฟ้า/คน (เมกกะวัตต์ ชั่วโมง/คน) ปริมาณน้ำที่จ่าย/คน/ปี (พันลิตร/คน/ปี) จำนวนเลขหมายโทรศัพท์/คน/ปี (เลขหมายโทรศัพท์/1000/คน/ปี) ระยะ/พื้นที่/เขต/ปี กม./กม. ² /แสนคน/ปี ปริมาณขยะที่จัดเก็บ/คน/วัน (กก./คน/วัน)
สิ่งแวดล้อม	ปัญหา มลภาวะ	ความน่าเสียของน้ำ	BOD, DO, Fecal Coliform
สังคม	ความพอใจ ของสังคม	อัตราการจาก นักท่องเที่ยวในท้องถิ่น	อัตราการนักท่องเที่ยวที่ว่างน้ำหนักด้วย รายได้จากการท่องเที่ยว

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2536

นอกจากจะใช้เป็นเครื่องมือกำหนดสมรรถนะรองรับแล้ว ยังสามารถที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่จะมีผลต่อบริษัทพื้นฐานต่างๆ ซึ่งจะพิจารณาได้จากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่ใช้วัดดังกล่าวว่าได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงไร และนำผลที่ได้จากการคำนวณหาสมรรถนะในการรองรับที่เปลี่ยนแปลงไปจากการพัฒนาการท่องเที่ยวมาเปรียบเทียบกับสมรรถนะในการรองรับก่อนที่จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามารวมอยู่ในการใช้ปัจจัยต่าง ๆ จะทำให้เห็นถึงภาวะของปัจจัยรองรับต่าง ๆ ที่เพิ่มจากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว และใช้บริการในพื้นที่ว่าเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงไร

ฉะนั้นสิ่งสำคัญของการศึกษาคือจำนวนนักท่องเที่ยวที่แท้จริงที่จะอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวแต่ละคนแต่ละกลุ่มนั้นเข้ามาอาศัยใช้บริการต่างๆ ของพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ ในระยะเวลาที่แตกต่างกัน แต่ภาวะของการใช้บริการต่างๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนวณหาจำนวนนักท่องเที่ยวที่อยู่อาศัยใช้บริการต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่แท้จริงในรอบปี ซึ่งการคำนวณหาจำนวนนักท่องเที่ยวที่แท้จริงสามารถทำได้โดยอาศัยสูตรการคำนวณดังนี้ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2536)

$$\text{จำนวนนักท่องเที่ยวที่แท้จริง 1 ปี} = \frac{(\text{จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด} \times \text{จำนวนวันพักเฉลี่ยที่อยู่ในพื้นที่})}{365 \text{ วัน}}$$

สมรรถนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวตามคำกล่าวของ World Tourism Organization (1984) ได้แบ่งการพิจารณาถึงสมรรถนะในการรองรับของพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนได้แก่

1. เขตแหล่งที่มาของนักท่องเที่ยว (The tourist generating zone) เกี่ยวข้องกับความพร้อมของการไปเที่ยวและความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจทำให้การตัดสินใจเดินทางเปลี่ยนแปลงได้ อาทิ สภาพภูมิอากาศ ในขณะที่บางครั้งพบว่าความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงมาก โดยเฉพาะในชุมชนเมืองที่จะเกิดความคับคั่งของการเดินทางในช่วงวันหยุด

2. เขตต่อเนื่อง (The transit zone) ความอึดอัดหรือความคับคั่งในการเดินทางระหว่างแหล่งที่มาที่เข้ากับเป้าหมายของการท่องเที่ยวในเวลาพร้อม ๆ กันซึ่งอาจทำให้การเดินทางไม่สะดวกเขตต่อเนื่องได้แก่ สนามบิน สถานีขนส่ง ท่าเรือ เป็นต้น

3. เขตเป้าหมายของการท่องเที่ยว (The receiving or destination zone) ความอึดอัดในระดับที่ทำให้สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวปลายทางทั้งในด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ รวมไปถึงเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ที่ทำให้เกิดภาพพจน์ที่ดีเป็นผลให้เกิดความไม่พอใจของนักท่องเที่ยวได้

2.1.4 สมรรถนะในการรองรับของพื้นที่ชายหาดส่วนหน้า และนอกฝั่ง

มาตรฐานการวางแผนการท่องเที่ยวได้ถูกกำหนดโดย WTO ซึ่งมาตรฐานจะต่างกันไปตามที่ตั้ง คุณภาพ นโยบายการพัฒนารวมถึงกรอบของกฎหมายที่มีอยู่ แต่อย่างไรก็ตามจำนวนของผู้มาเยือนเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องให้เกิดความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการ (สมรรถนะ) อันได้แก่ สภาพกายภาพ สิ่งปลูกสร้าง ความต้องการสาธารณูปโภค และผู้ให้บริการ โดย WTO (1981) ได้แบ่งมาตรฐานของการวางแผนชายหาดได้ดังตารางที่ 2.1

State Parks Planning Guideline (อ้างในการศึกษาขีดความสามารถที่จะรองรับการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติตะรุเตา, 2535) กำหนดให้ควรมีความลาดชันระหว่างร้อยละ 5 ถึงร้อยละ 10 โดยความลาดชันที่เหมาะสมที่สุดคือความลาดชันร้อยละ 7 และมีระดับความลึกของน้ำทะเลไม่เกิน 1.50 เมตร ห่างจากฝั่งประมาณ 50 เมตร อุณหภูมิไม่ควรต่ำกว่า 16 องศาเซลเซียส มีผู้ลงเล่นน้ำระหว่างร้อยละ 30-40 ของผู้มาชายหาด

มาตรฐานความสามารถในการรองรับโดยเฉลี่ยสำหรับการว่ายน้ำใน โดย Manual Baud-Bovy & Fred Lawson ใน Tourism Development and Planning (1977) กำหนดให้พื้นที่สำหรับว่ายน้ำไม่ต่ำกว่า 10-15 ตารางเมตรต่อคนคิดเป็นความสามารถรองรับสูงสุด 650-

1,00 คนต่อเฮเตอร์ต่อชั่วโมง และความสามารถรองรับสูงสุดต่อวันเท่ากับ 1,300-2,500 คนต่อเฮเตอร์ต่อวัน

มาตรฐานความสามารถในการรองรับชายหาดส่วนหลัง อันเป็นพื้นที่พักผ่อน และประกอบกิจกรรมชายหาดควรจะมีขนาดชั้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2 และไม่เกินร้อยละ 10 ในชั่วโมงเดียวกัน จำนวนผู้อยู่บนชายหาดจะมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 60-70 ของจำนวนผู้ที่มาชายหาด

มาตรฐานความสามารถในการรองรับของพื้นที่ชายหาดส่วนหลังใน Tourism Development & Planning (1977) ระบุว่ามีการใช้พื้นที่ชายหาดต่อคนตั้งแต่ 3 ตารางเมตรต่อคน ในชายหาดที่หนาแน่นมากไปจนถึง 30 ตารางเมตรต่อคนหรือมากกว่านั้น โดยในชายหาดที่หุหราวาจมีขนาดพื้นที่ถึง 50 ตารางเมตรต่อคน ดังตาราง 2.2

ตาราง 2.2 มาตรฐานความสามารถในการรองรับของชายหาด
(ไม่รวมสิ่งอำนวยความสะดวก)

ประเภทชายหาด	ตารางเมตรต่อคน
แออัด	3
หาดสาธารณะใกล้เมือง	5
หาดสาธารณะ (เจ็ลีย์)	8
รีสอร์ท (มาตรฐานต่ำ)	10
รีสอร์ท (มาตรฐานปานกลาง)	15
หาดสาธารณะ (มาตรฐานสูง)	15
รีสอร์ท (น่าสบาย)	20
รีสอร์ท (หุหราวา)	30

ที่มา : Manual Baud-Boy & Fred Lawson, Tourism Development and Planning (1977).

ตาราง 2.3 แสดงมาตรฐานของสาธารณูปโภค

รายละเอียด	ขนาด
1. ที่พักอาศัย 1.1) โรงแรม - ทวีป - ปานกลาง - หูหრა 1.2) เรือนพักชั้นเดียว 1.3) อพาร์เมนท์ - ห้องเดี่ยว - 1 ห้องนอน - 2 ห้องนอน	 10 ตรม./เตียง 19 ตรม./เตียง 30 ตรม./เตียง 15 ตรม./เตียง 36 ตรม./เตียง 53 ตรม./เตียง 101 ตรม./เตียง
2. โครงสร้างพื้นฐาน 2.1) น้ำ (ต่อคน) - ในแถบเมดิเตอร์เรเนียน - ในเขตร้อน 2.2) การกำจัดขยะ 2.3) ถนน และที่จอดรถ - ที่จอดรถ - ความหนาแน่นรวม	 200-3,001/วัน 500-10,001/วัน 0.3 เฮคเตอร์/1,000 คน 0.5-4 คัน ร้อยละ 5-15 ของพื้นที่
3. สาธารณูปโภคด้านการท่องเที่ยว 3.1) สระว่ายน้ำ 3.2) พื้นที่โล่ง 3.3) ร้านค้า	 3 ตรม./คน 20-40 ตรม./เตียง 0.67 ตรม./เตียง

ที่มา : WTO, 1981. Proceedings of the Workshop on Resort Planning.

ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ฝั่ง นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะโครงสร้างอาคารที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะสร้างขึ้น อาคารสูงย่อมทำให้ความสามารถในการรองรับมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอาคารชั้นเดียว เมื่อก่อสร้างบนพื้นที่ขนาดเท่ากัน มาตรฐานการรองรับของพื้นที่ชายฝั่งตาม Tourism Development & Planning (1977) ได้ให้ความหนาแน่นรวมเฉลี่ยของที่พักประเภทต่าง ๆ ในสถานที่ตากอากาศไว้ดังตาราง 2.4

ตาราง 2.4 มาตรฐานการรองรับของพื้นที่ชายฝั่งตาม Tourism Development and Planning.

โครงสร้างอาคาร	พิสัย (เตียง/เฮคเตอร์)	พิสัย (เตียง/ไร่)
หนาแน่นมาก	90-160	14.4-16
อาคาร 4-6 ชั้น	75-140	12-22.4
อาคาร 2-3 ชั้น	60-115	9.6-18.4
บ้านพักเดี่ยวหนาแน่นมาก	45-100	7.2-16
บ้านพักเดี่ยวหนาแน่นปานกลาง	30-60	4.8-9.6
บ้านพักเดี่ยวหนาแน่นน้อย	15-40	2.4-6.4

หมายเหตุ : 1 เฮคเตอร์ = 0.01 ตารางกิโลเมตร. = 6.25 ไร่

ที่มา : Manual Baud-Boy & Fred Lawson, Tourism Development and Planning (1977).

2.2 แนวทางการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติ

แนวทางการพัฒนาในแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามการกำหนดขนาดและจำนวนขององค์ประกอบแต่ละส่วนจะมีความแตกต่างกันตามปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งพิจารณาได้จาก (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2530)

1. จำนวนนักท่องเที่ยว จะเป็นตัวกำหนดจำนวนห้องพักที่จะจัดสร้างขึ้น อีกทั้งยังต้องพิจารณาถึงขนาดกลุ่มของนักท่องเที่ยวว่ามีขนาดใหญ่หรือเล็ก เป็นสัดส่วนอย่างไรเพื่อใช้ในการกำหนดรูปแบบของที่พักรับนักท่องเที่ยว
2. แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณโดยรอบ เป็นตัวชี้ถึงระยะเวลาในการพักว่าจะมีระยะเวลานานเท่าใด และในเวลาใดบ้าง เพื่อพิจารณากำหนดส่วนบริการ และส่วนนั้นนันทนาการได้อย่างเหมาะสม
3. พฤติกรรมในการจับจ่าย และรสนิยมของนักท่องเที่ยว เป็นตัวกำหนดขนาดขององค์ประกอบ และบรรยากาศของบริเวณที่พักซึ่งเป็นสัดส่วนโดยตรงกับการลงทุนพัฒนาพื้นที่นั้น ๆ

เกณฑ์ของการเลือกที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวชายทะเล (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2525) เพื่อเป็นที่ตั้งสำหรับที่พักควรมีลักษณะการเลือกสรรดังนี้

1. เป็นพื้นที่บริเวณชายทะเลที่มีชายหาดเป็นหาดทราย และการเข้าถึงสะดวก
2. การจัดพื้นที่ตั้งที่พักสามารถมองเห็นทัศนียภาพสวยงาม หรือสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้ภายใน 1 วัน
3. จุดที่ตั้งควรมีลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรมที่สวยงาม หรือสามารถตกแต่งให้สวยงามได้
4. อยู่ในจุดที่มีการเข้าถึงสะดวก ทั้งทางรถยนต์ และเดินเท้า
5. เป็นบริเวณที่มีแหล่งน้ำจืดปริมาณเพียงพอ
6. ไม่อยู่ในบริเวณน้ำท่วมถึง หรือช่องเขา ที่เป็นทางระบายน้ำ

7. อยู่ในบริเวณที่สามารถรับลมในฤดูต่าง ๆ และควรหลีกเลี่ยงบริเวณที่มีลมกระโชกแรง
8. ลักษณะทางธรณีวิทยาของพื้นที่ควรอัดตัวกันแน่นไม่เคยพังทลายมาก่อน

ประการสุดท้ายของแนวทางการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวที่จะต้องคำนึงถึงคือ พื้นที่อยู่ภายใต้การดูแลของอุทยานแห่งชาติ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับการพัฒนาในพื้นที่โดยมีหลักใหญ่ ๆ คือการพิทักษ์ธรรมชาติดั้งเดิมให้คงอยู่ตลอดไป ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในอุทยานจึงไม่ถูกต้อง และรองลงมาคือการแปลความหมายธรรมชาติ และให้การศึกษากับประชาชนซึ่งต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกพอแก่ทัศนภาพ ดังนั้นหลักของการจัดภูมิทัศน์ในอุทยานแห่งชาติแบ่งได้เป็น (เดชา บุญค้ำ, 2527)

1. ให้ความสำคัญต่อลักษณะธรรมชาติดั้งเดิมให้มากที่สุด
2. ไม่นำสิ่งแปลกปลอมผิดจากลักษณะภูมิทัศน์ธรรมชาติเข้ามาใช้ในอุทยาน เช่นการปลูกหญ้าญี่ปุ่น เป็นต้น
3. ไม่ออกแบบหรือจัดองค์ประกอบภูมิทัศน์ที่มากมายเกินสมควร เช่นสวนญี่ปุ่น
4. ควรออกแบบอย่างตรงไปตรงมาอย่างง่าย ๆ และเคารพต่อสภาวะดินฟ้าอากาศในบริเวณนั้น
5. จัดภูมิทัศน์ทำเฉพาะบริเวณที่จำเป็น

2.3 การวางแผนสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับพฤติกรรมของมนุษย์

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ อาจจัดแบ่งตามประเภทของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (วิมลสิทธิ์ หรยางกูล, 2537) ได้เป็น:-

1. ทางสภาวะแวดล้อม สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีคุณสมบัติทางสภาวะแวดล้อม โดยที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาวะของสภาพแวดล้อมทางด้านสรีระวิทยาและอาจเลยไปถึงด้านจิตวิทยาอาทิระดับเสียงอุณหภูมิที่มีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของมนุษย์ได้
2. ทางความรู้สึก สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีสมบัติที่มีความสัมพันธ์กับอวัยวะต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการรับรู้ที่ผ่านทาง ตา หู จมูก ผิวหน้า ซึ่งประสาทเหล่านี้จะเกี่ยวกับการรู้สึก (Sensation) เช่น เสียงที่พูดคุย เป็นต้น
3. ทางมิติ มนุษย์จะสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพในด้านขนาดของสิ่งต่าง ๆ และระยะห่างระหว่างสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งระยะห่างจากบุคคลอื่น โดยความสัมพันธ์ทางด้านมิตินี้จะเกี่ยวข้องกับกายวิภาค รวมถึงโครงสร้างสัดส่วนของมนุษย์ทางสรีระวิทยา ทางจิตวิทยา ตลอดจนทางระบบนิเวศของมนุษย์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความสัมพันธ์ทางด้านมิตินี้เกี่ยวข้องกับขนาดระยะห่าง ซึ่งระยะห่างนี้เองที่มีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศวิทยาที่เน้นในเรื่องการกำหนดอาณาเขตครอบครอง (territoriality) และในเรื่องที่เว้นว่างส่วนบุคคล (personal space)

4. ทิศทางเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม ที่สัมพันธ์กับมนุษย์ โดยที่ทิศทางของสิ่งต่าง ๆ จะกำหนดตำแหน่งของบุคคลที่สัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ทำให้ทราบว่าจะต้องเดินทางไปทิศทางใด ฉะนั้นทิศทางจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการเคลื่อนที่ เลือกที่ตัว และการหันทิศทางนอกจากที่พักอาศัยคุณสมบัติทางกายภาพที่เด่นชัดในการกำหนดตำแหน่งได้ เช่น อาคารสูง, ยอดเขา, เกาะ เป็นต้น

5. ทางสัญลักษณ์ สภาพแวดล้อมกายภาพจะต้องอาศัยสัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย โดยที่แสดงออกมาในรูปป้าย ทำให้เกิดการรับรู้ นอกจากนี้สัญลักษณ์ยังทำให้ทราบถึงสถานภาพทางสังคมรวมถึงด้านสุนทรียภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึก

6. ทางการกระทำระหว่างกันทางสังคม เนื่องจากสภาพแวดล้อมกายภาพมีส่วนส่งเสริมหรือขัดขวาง ใ้มนุษย์มีความสัมพันธ์กันทางสังคม เช่น หากรั้วที่กั้นอยู่ระหว่างบ้านสูงการกระทำระหว่างกันก็จะไม่เกิดขึ้น

7. ทางการผสมผสานทางวัฒนธรรม ที่ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม โดยสะท้อนจากระบบคุณค่าของวัฒนธรรม โดยสังคมปิดจะยังคงให้ความสำคัญต่อระบบวัฒนธรรมท้องถิ่น ในขณะที่ในสังคมเปิด ระบบคุณค่าที่ยึดถือแตกต่างกันมากขาดความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งระหว่างระบบวัฒนธรรมกับระบบกายภาพ จึงไม่เกิดความเห็นอันหนึ่งอันเดียว ในระบบสังคมแตกต่างระบบสังคมปิด

เป็นที่ทราบอยู่แล้วว่าระยะห่างระหว่างสิ่งต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของมิติที่มีส่วนสัมพันธ์กับระบบนิเวศ ฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงกลไกสำคัญของการควบคุมพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นได้แก่

1. การมีอาณาเขตครอบครอง (Territoriality)
2. พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคล (Personal Space Behavior)

การมีอาณาเขตครอบครอง :- มนุษย์ทุกคนจะทิ้งระยะห่างจากผู้อื่นตามความเหมาะสมตามความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน โดยที่ระยะห่างจะน้อยเมื่อเป็นบุคคลที่รู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันจะเพิ่มระยะห่างให้มากขึ้น หากเป็นบุคคลแปลกหน้ามนุษย์จึงต้องการอาณาเขตครอบครองนั้นเพื่อเป็นกลไกที่มีหน้าที่ทางสังคม และจิตวิทยา อาทิต้องการความปลอดภัยต้องการมีเอกลักษณ์ส่วนบุคคล หรือ การต้องการยอมรับ รวมไปถึงวัฒนธรรมที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อกำหนดพฤติกรรม การมีอาณาเขตครอบครอง ฉะนั้นการยึดครองอาณาเขตจึงเกี่ยวโยงกับการแสดงความเป็นส่วนบุคคล (personalization) ดังภาพ 2.1 และ การปกป้อง (defense) ดังภาพ 2.2

สเต (Stea, 1965) ได้จำแนกอาณาเขตครอบครองเป็น 4 ระดับ คือ อาณาเขตครอบครองที่เป็นที่เว้นว่างส่วนบุคคล (personal space bubble) ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ และเคลื่อนย้ายไปตามการเคลื่อนย้ายของร่างกาย ต่อมาคือหน่วยอาณาเขตย่อย (territorial duster) ซึ่งปิดล้อมตัวบุคคล

เช่น สำนักงาน และหน่วยที่ใหญ่ที่สุดคือกลุ่มอาณาเขตรวม (territorial complex) คือการรวมกันมองกลุ่มอาณาเขตย่อย (ดังภาพ 2.3)

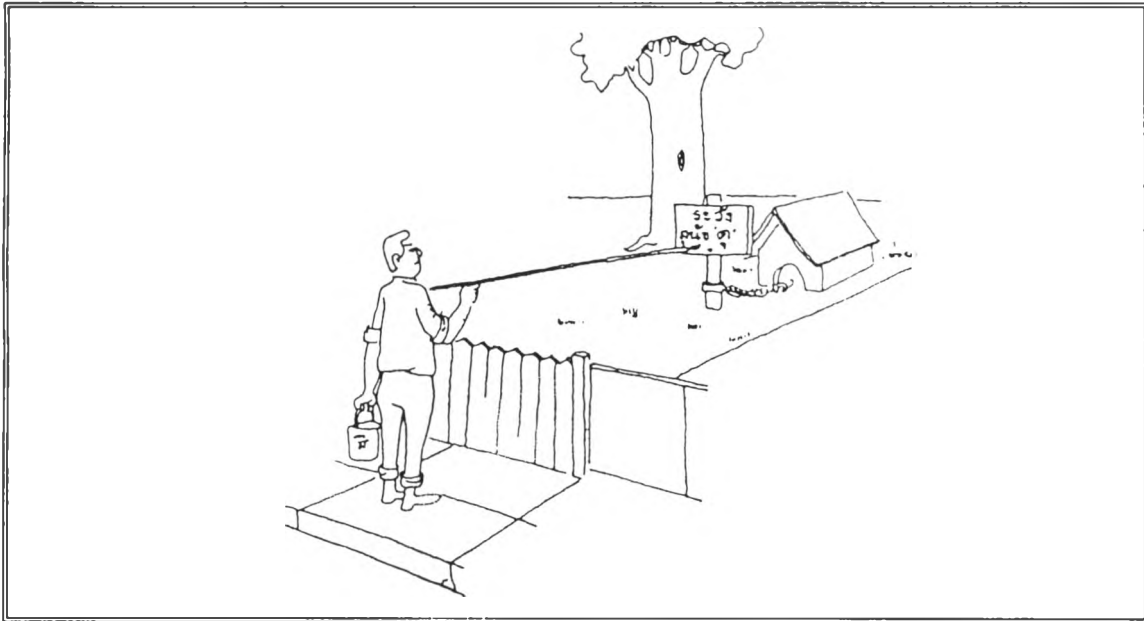
พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคล :- เป็นระยะระหว่างบุคคลที่มีการกระทำต่อกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงการแสดงออกที่พยายามปกป้องการล่วงล้ำที่เว้นว่างส่วนบุคคล ซึ่งที่เว้นว่างส่วนบุคคล คือ ส่วนอาณาเขตครอบครองที่บุคคลมีภาวะไหวรู้สึกเป็นพิเศษ ซึ่ง Horowitzetal, ได้ เรียกอาณาเขตที่เว้นว่างส่วนบุคคลนี้ว่า เขตกันชนร่างกาย (body buffer zone)

นอกจากนี้ที่เว้นว่างส่วนบุคคลทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันการล่วงล้ำ โดยฮอลล์ (Hall, 1966) เรียกที่เว้นว่างส่วนบุคคลนี้ว่า “Protective Bubble” ฉะนั้นพฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคลจึงเกี่ยวข้องกับป้องกันการล่วงล้ำอาณาเขตรอบตัวพร้อม ๆ กับการเคารพหรือยอมรับที่เว้นว่างส่วนบุคคลของบุคคลอื่น ๆ ดังจะสังเกตได้จากกรณีที่บุคคลเดินเข้าหากันเพื่อสนทนากันต่างจะหยุดทันทีเมื่อมีระยะห่างที่เหมาะสม พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคล หมายถึงการก่อให้เกิดการกระจายของบุคคลบนพื้นที่ในสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสมซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาในด้านสังคม นอกจากนี้พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคลยังมีส่วนช่วยให้แต่ละบุคคลปราศจากหรือลดความเครียดทั้งทางกายและทางใจอีกด้วย โดยเป็นกลไกที่ให้คงไว้ซึ่งขนาดพื้นที่ต่ำสุดสำหรับการดำเนินกิจกรรมในสภาพแวดล้อมของบุคคล โดยทั่วไปการกระทำต่อกันภายในระยะ 2-3 ฟุต หากไม่ได้รับเชิญ ย่อมถือเป็นการละเมิดอาณาเขตที่เป็นที่ว่างส่วนบุคคล

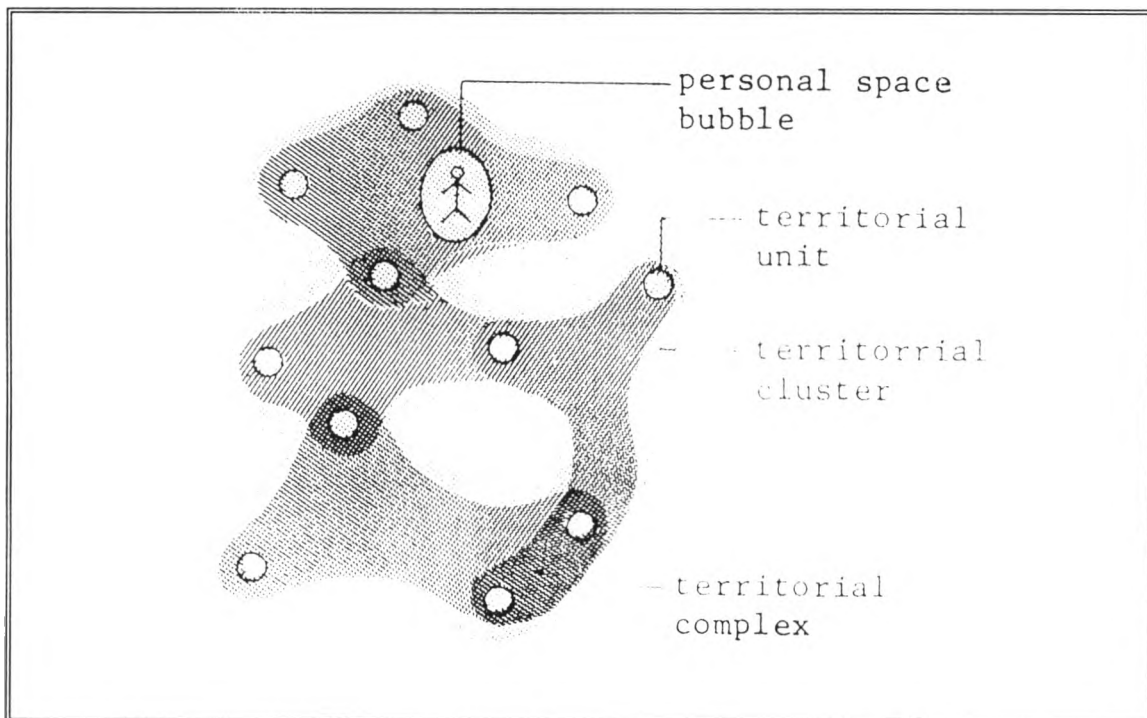
ภาพ 2.1 ความเป็นส่วนบุคคล (personalization)

ที่มา : พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม, 2537

ภาพ 2.2 การปกป้อง (defense) เพื่อยึดครองอาณาเขต

ที่มา : พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม, 2537

ภาพ 2.3 การแบ่งอาณาเขตครอบครองจากการศึกษาของสเต (Stea, 1965)

ที่มา : Stea, Space, Territoriality and Human Movements, 1965.

ขนาดและรูปร่างของระยะห่างนั้นมีขนาดไม่แน่นอนตายตัว เพราะมักเปลี่ยนแปลงไปตามตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ สภาพแวดล้อมกายภาพ และลักษณะของกิจกรรม และการกระทำต่อกัน ทั้งนี้ในด้านของเพศก็มีส่วนทำให้เกิดระยะห่างที่แตกต่างกันด้วย โดยที่เพศชายจะมีความต้องการระยะห่างมากกว่าเพศหญิง (ดังภาพ 2.4 และ 2.5)

ฮอลล์ (Hall, 1966 : 116-125) กล่าวว่า ระยะห่างระหว่างกันที่เหมาะสมกับการกระทำที่มีต่อกันและกับการสัมผัสที่เกิดขึ้นแบ่งได้เป็น 4 ระยะด้วยกัน

1. ระยะใกล้ชิด (Intimate distance) บุคคลที่อยู่ในระยะใกล้ชิดย่อมผ่านประสาทสัมผัสเกือบทุกทางอย่างละเอียด ระยะใกล้ชิดแบ่งออกเป็น 2 ระยะได้แก่

- ระยะใกล้ เป็นระยะที่เกิดการสัมผัสทางกายหรือเป็นไปได้มากที่จะมีการสัมผัสทางกาย
- ระยะไกล (ระยะห่างกัน 6-8 นิ้ว) เป็นระยะที่สามารถเอื้อมไปจับต้องส่วนปลายต่าง ๆ ของร่างกายได้

2. ระยะส่วนบุคคล เป็นระยะห่างที่มีความสำคัญต่อบุคคลเพราะเป็นระยะครอบคลุมไปถึงระยะที่บุคคลพยายามปกป้องการล่วงล้ำ ระยะส่วนบุคคลนี้แบ่งออกเป็น

- ระยะใกล้ (1.5-2.5 ฟุต) เป็นระยะที่สามารถจับต้องอีกฝ่ายหนึ่งได้
- ระยะไกล (2.5-4 ฟุต) เป็นระยะเอื้อมถึงจนถึงระยะที่ทั้งสองฝ่ายสามารถแตะปลายนิ้วกันหากเอื้อมแขนออก

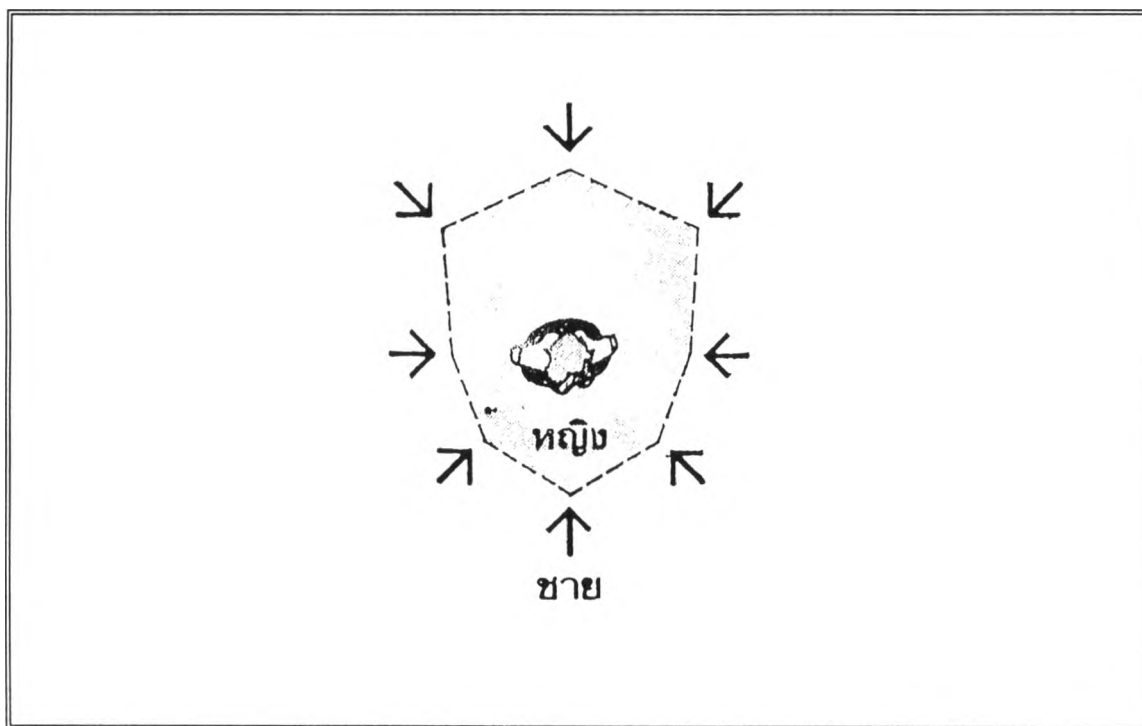
3. ระยะสังคม ระยะห่างแตกต่างจากระยะส่วนบุคคลตรงที่ว่าเป็นระยะที่พ้นเขตอิทธิพลส่วนบุคคล เป็นระยะไม่มีการสัมผัสทางกาย ระยะสังคมแบ่งเป็น 2 ระยะได้เป็น

- ระยะใกล้ (4-7 ฟุต) เป็นระยะที่ยังมีการจ้องในส่วนต่าง ๆ ไปเรื่อย ๆ โดยทั่วไปคือระยะที่มีการติดต่อทางธุรกิจที่ไม่ใช่เรื่องส่วนตัว
- ระยะไกล (7-12 ฟุต) เป็นระยะที่มีการพูดจาหรือการประชุมทางธุรกิจจึงมักเกิดขึ้นในระยะสังคมระยะไกล การกระทำต่อกันมีลักษณะเป็นพิธีรีตองมากกว่าระยะใกล้

4. ระยะสาธารณะ เป็นระยะที่บุคคลต่างไม่อาจยุ่งเกี่ยวกับกันโดยตรงระหว่างบุคคลกับบุคคล จึงมีการเปลี่ยนแปลงในการรับรู้การสัมผัสจากการรับรู้ที่เกิดขึ้นในระยะส่วนบุคคล และระยะสังคม ระยะสาธารณะแบ่งได้เป็น 2 ระยะได้แก่

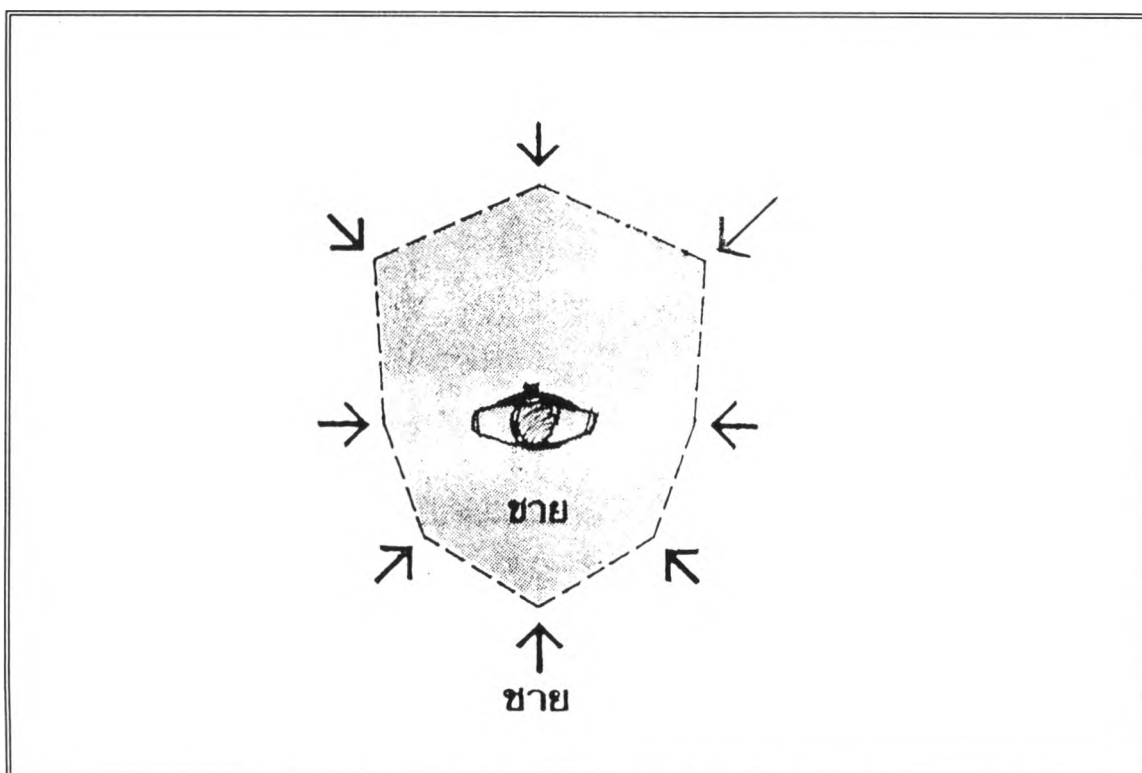
- ระยะใกล้ (12-25 ฟุต) เป็นระยะที่สามารถหลบหลีกหรือทำการป้องกันตัวเองได้ทันหากได้รับการคุกคาม
- ระยะไกล (25 ฟุตขึ้นไป) ระยะนี้มีการเปลี่ยนแปลงมากในการรับรู้และการส่งข่าวสาร

ระยะต่าง ๆ เหล่านี้มีประโยชน์ในการกำหนดขนาดของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ หากได้คำนึงถึงระยะที่เหมาะสมต่อการรับรู้และการกระทำที่มีต่อกัน ย่อมทำให้สามารถออกแบบสภาพแวดล้อมกายภาพที่เหมาะสมกับการใช้สอยและมาตราส่วนของมนุษย์ได้

ภาพ 2.4 แสดงระยะห่างระหว่างชายกับหญิง

ที่มา : พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม, 2537

ภาพ 2.5 แสดงระยะห่างระหว่างชายกับชาย

ที่มา : พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม, 2537

2.4 แนวทางการวางแผนพัฒนาชายฝั่งทะเล

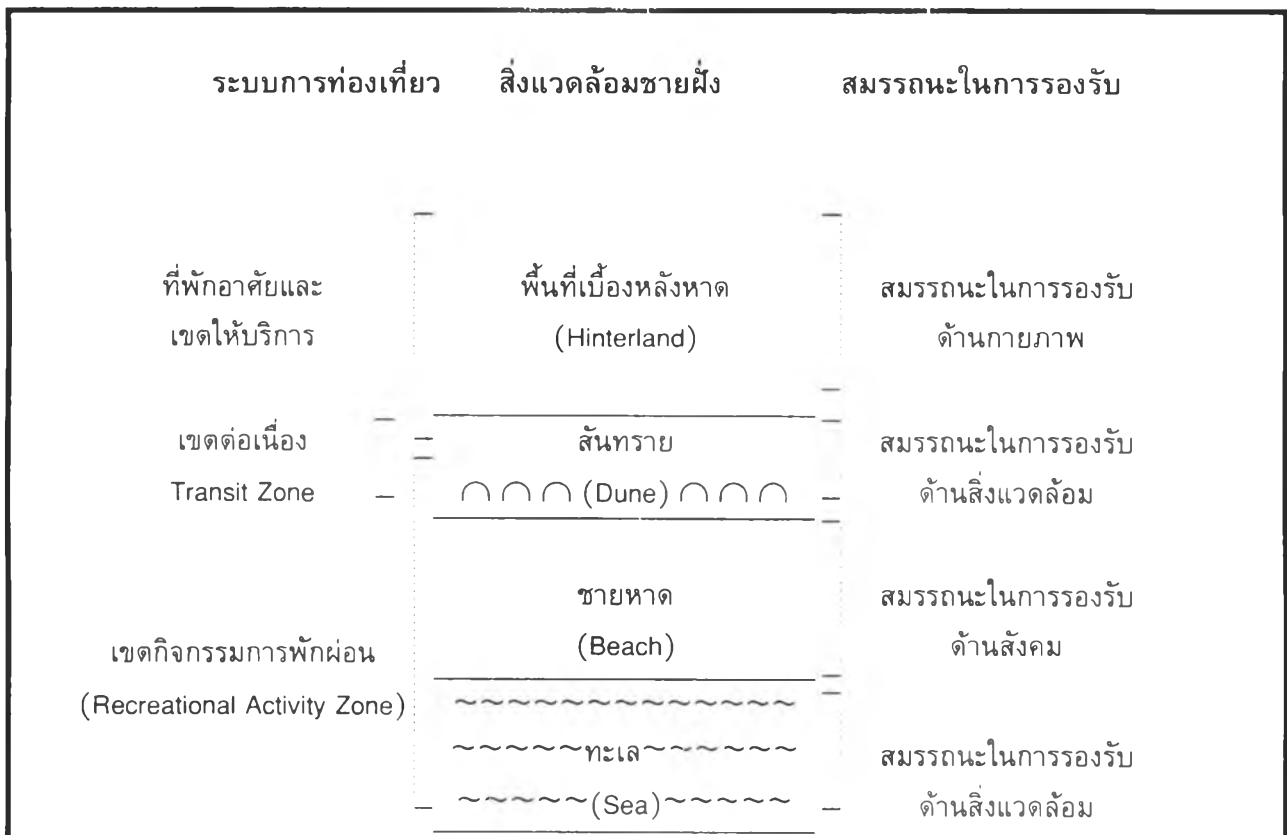
การจัดการและวางแผนชายฝั่งทะเล (Coastal Resource Management and Planning) เป็นวิธีการหนึ่งที่จะพัฒนา เพื่อรักษาสถิติภาพของทรัพยากรที่สามารถฟื้นฟูได้ (Renewable Resource) ให้อยู่ในระดับสูงสุด และเพื่อให้ผลตอบแทนที่ได้จากการพัฒนามีความต่อเนื่อง และยาวนาน ก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ฉะนั้นการวางแผนพัฒนาและจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลหมายถึง การจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล (รวมทั้งระบบนิเวศ) และการจัดระเบียบกระบวนการพัฒนาผ่านทางวางแผนเพื่อให้เกิดการพัฒนามากที่สุด แต่ในขณะที่เดียวกันการพัฒนานั้นยังอยู่ภายใต้ขีดจำกัดที่สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง และยาวนาน โดยลักษณะสำคัญของแนวทางนี้เพื่อที่จะสนองการใช้ประโยชน์ และวัตถุประสงค์ได้ในหลายรูปแบบดังนั้นแนวความคิดในการวางแผนที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาชายฝั่งทะเลก็คือผู้วางแผนจะต้องคำนึงถึงการจัดการและวางแผนพัฒนาทรัพยากรตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการวางแผน

หลักการสำคัญในการจัดการ และวางแผนพัฒนาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรชายฝั่งทะเลได้แก่ (ประมุข แก้วเนียม, 2532)

1. เขตชายฝั่งทะเลที่มีลักษณะเฉพาะตัว (ดังภาพ 2.6) และต้องการการจัดการและวางแผนพัฒนาที่มีลักษณะเฉพาะตัวด้วย
2. น้ำเป็นแรงธรรมชาติที่สอดประสานระบบทรัพยากรชายฝั่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
3. พื้นที่ทั้งส่วนที่เป็นดิน และน้ำของพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะต้องนำมาวางแผนและจัดการร่วมกัน
4. การพัฒนาทรัพยากรชายฝั่งทะเลอย่างต่อเนื่องและถาวร คือจุดประสงค์หลักของการจัดการและวางแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล
5. การจัดการและวางแผนพัฒนาทรัพยากรชายฝั่งทะเล เน้นการใช้ประโยชน์หลายด้านจากทรัพยากร ที่สามารถฟื้นฟูได้เป็นสำคัญ
6. จุดรวมความสนใจของการจัดการ และวางแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลอยู่ที่ทรัพยากรซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวม
7. การประสานผลประโยชน์ของหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการจัดการ และวางแผนพัฒนาชายฝั่งทะเล
8. หน่วยงานของรัฐทุกระดับจะต้องมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการจัดการ และวางแผนพัฒนาชายฝั่ง
9. ขอบเขตพื้นที่ซึ่งดำเนินการจัดการและวางแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลจะถูกกำหนดโดยเรื่องที่จะทำการวางแผน
10. โครงสร้างของการจัดการและวางแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลสร้างขึ้นเพื่อการปฏิบัติงานสามารถทำได้อย่างค่อยเป็นค่อยไปเป็นขั้นเป็นตอน
11. การจัดการและวางแผนพัฒนาชายฝั่งทะเล เน้นการพัฒนาที่กลมกลืนกับธรรมชาติ

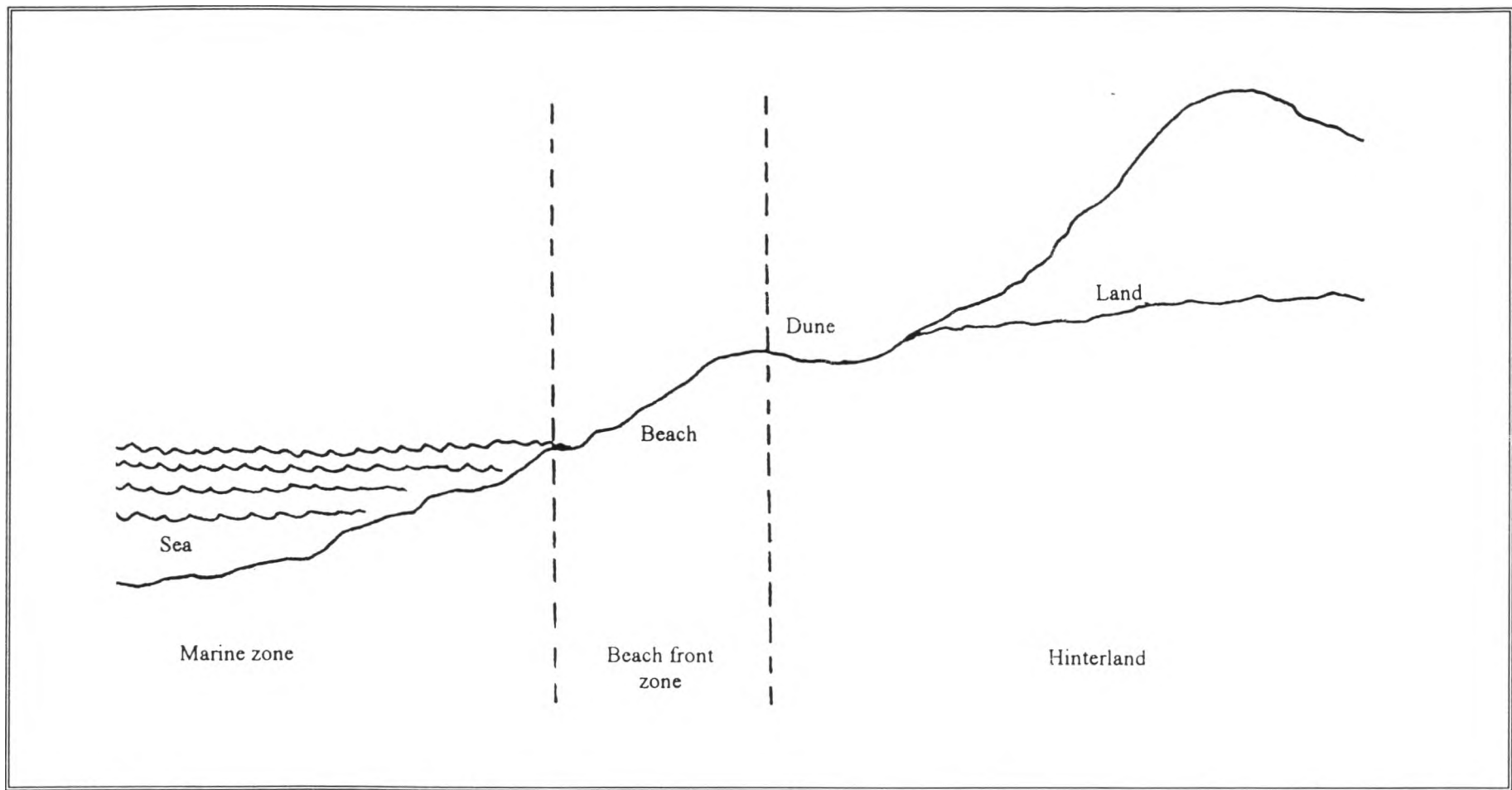
การจัดการและวางแผนพัฒนาชายฝั่งทะเล เน้นความสำคัญของการวิเคราะห์ประเมินทางสภาพแวดล้อม รูปแบบเฉพาะของการประเมินค่าทางเศรษฐกิจ และสังคม เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดการและวางแผนพัฒนาชายฝั่งทะเล

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่มีต่อระบบท่องเที่ยวโดยผ่านขบวนการวางแผนที่กำหนดสมรรถนะในการรองรับ ซึ่งเมื่อเกิดการสอดประสานที่ดีของทั้งสามฝ่ายย่อมก่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศ ในการศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ชายฝั่งทะเลกับระบบการท่องเที่ยวและสมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยวอาจแสดงได้ดังภาพ 2.7

ภาพ 2.7 ความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ชายฝั่งทะเลต่อระบบการท่องเที่ยวและสมรรถนะในการรองรับ

ที่มา : D.G. Pearse and Others (1986), "Carrying Capacities for Coastal Tourism", UNEP Industry and Environment, Vol. 9, No. 1 (January-March 1986), (21).

ภาพ 2.6 แสดงสภาพกายภาพของพื้นที่ชายฝั่งทะเล

ที่มา : D.G, Pearse and Others (1986), "Carrying Capacities for Coastal Tourism", UNEP Industry and Environment, Vol. 9, No. 1 (January-March 1986), (21).

ความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วางแผนต้องกำหนดแนวทางการวางแผนพัฒนาพื้นที่ ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 3 ประการ (ประมุข แก้วเนียม, 2532) ได้แก่

การหลีกเลี่ยง (Avoidance) เป็นแนวทางที่ชัดเจนที่สุดเพราะการพัฒนาไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล เพราะอาจเลือกที่ตั้งในบริเวณอื่นที่ห่างออกไปจากระบบนิเวศชายฝั่งทะเลได้ เพราะการพัฒนาในเขตชายฝั่งทะเล ซึ่งมีพายุหรือน้ำท่วมฉับพลันสามารถส่งอิทธิพลมาถึงได้ จึงเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหายเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณฝั่งทะเลที่เปิดโล่งจะเสี่ยงต่ออันตรายต่อพายุคลื่น จึงเป็นสถานที่เสี่ยงต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และการลงทุนของทั้งภาครัฐและเอกชน ฉะนั้นแนวทางที่ดีที่สุดคือการหลีกเลี่ยง

การบรรเทาความรุนแรง (Mitigation) การทำให้ดีขึ้น (Amelioration) เป็นผลกระทบที่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงจำเป็นต้องบรรเทาความรุนแรงลงหรือทำให้เจือจางลง การเลือกตั้งที่เหมาะสมนโยบายเพื่อจำกัดการแพร่ขยายของผลกระทบและการควบคุมอื่น ๆ อาทิเช่น การบำบัดน้ำเสีย (Sewage Treatment) ร่วมกับการระบายน้ำที่บำบัดแล้วลงสู่ทะเลเปิดทางด้านปลายกระแสน้ำ (Down current) ที่พัดจากแนวปะการังจะสามารถช่วยลดผลกระทบด้านนิเวศอันเนื่องมาจากการระบายน้ำเสียได้มาก

การชดเชย (Compensation/ Enhancement) บางกรณีผลกระทบทางลบอย่างรุนแรงหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ที่ตั้งที่เป็นไปได้แห่งเดียวของท่าเรือ อาจอยู่ในบริเวณที่ลุ่มชายฝั่งทะเล แนวทางการวางแผนในที่นี้ก็จะต้องชดเชยค่าเสียหายของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยการฟื้นฟูสภาพหรือการสร้างสภาพแวดล้อมนั้นขึ้นใหม่ในแห่งอื่น

การรักษา (Remedial) การพัฒนาซึ่งเกิดขึ้นโดยปราศจากการวางแผนที่เหมาะสมและประเมินสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง อาจจะทำให้เกิดผลกระทบทางลบ ซึ่งอาจจะหลีกเลี่ยงได้โดยกฎหมายเลือกทางเลือกอื่น เช่นที่ตั้งหรือรูปแบบอื่น ๆ ในกรณีนี้ผู้วางแผนจะต้องเห็นว่าผลกระทบทางลบ ซึ่งไม่อาจทำนายได้ในขั้นต้นจะต้องได้รับการแก้ไขหลังจากที่มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การใช้อำนาจทางสถาบัน (Institutional) และกฎหมาย (Legislative) ผู้วางแผนสามารถอาศัยอำนาจทางสถาบันต่าง ๆ เพื่อป้องกันระบบนิเวศจากการพัฒนาที่ไม่จำเป็นหรือไม่เป็นธรรมได้ อำนาจเหล่านี้รวมถึงในการอนุรักษ์ทรัพยากร กำหนดเขตพื้นที่สำคัญที่ต้องสงวนไว้ กำหนดคุณภาพน้ำ นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดอื่นที่สามารถใช้ควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล เช่น พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติการท่องเที่ยว พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

และอื่น ๆ (ดังภาพที่ 2.8) และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาและจัดการชายฝั่งทะเลจะต้องทำความเข้าใจกับข้อกฎหมายและเรียนรู้ถึงอำนาจเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

2.5 อุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยที่หากมองในเชิงเศรษฐกิจจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ (เสรี วังไพจิตร, 2534)

1. ด้านอุปสงค์ (Tourism Demand) ได้แก่ความสัมพันธ์ของความโน้มเอียงที่จะเดินทางกับความต้านทานของการเดินทาง โดยที่ความโน้มเอียงที่จะเดินทางขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ คือ ลักษณะทางจิตวิทยา ลักษณะประชากรศาสตร์ (สถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ) และประสิทธิภาพทางการตลาด ส่วนความต้านทานของการเดินทาง ได้แก่ ระยะทางด้านเศรษฐกิจ ระยะทางวัฒนธรรม และต้นทุนบริการทางการท่องเที่ยว คุณภาพของการบริการ และฤดูกาล

การวัดอุปสงค์ด้านการท่องเที่ยวได้จากการคำนวณ จำนวนผู้มาเยือนหารจำนวนวันพัก รวมถึงจำนวนเงินที่นักท่องเที่ยวใช้จ่าย

2. อุปทาน (Tourism Supply) ได้แก่

- ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) เป็นอุปทานหลักในการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านความเพลิดเพลิน เช่นชายหาด ความงามตามธรรมชาติ ระบบนิเวศ รวมถึงสภาพภูมิประเทศ

- โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) การก่อสร้างน้ำกิน การกำจัดขยะ

- โครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก (Super structure) ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้บริการโครงสร้างพื้นฐาน เช่นรีสอร์ท โรงแรม ภัตตาคาร และพิพิธภัณฑ์

- การขนส่ง และอุปกรณ์การขนส่ง (Transportation & Transportation Equipment) เช่นรถไฟ เครื่องบิน หรือรถยนต์

- อหยาศัยไมตรี และทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Hospitality & Cultural Resources) ได้แก่สมบัติทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งทำให้ต้องรับนักท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น เช่นทัศนคติที่มีของคนในท้องถิ่นที่เต็มใจให้บริการนักท่องเที่ยว รวมถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรม ศิลปวรรณคดี โบราณคดีประวัติศาสตร์ ดนตรี การละคร และเพื่อนรำเป็นต้น

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงปัจจัยหลักที่มีผลต่อการพัฒนา ซึ่งในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มักประสบกับปัญหาด้านปริมาณของนักท่องเที่ยว

เที่ยวที่เดินทางไปยังสถานที่นั้น ๆ มากเกินกว่าความสามารถในด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวที่จะรองรับได้ ส่งผลให้เกิดภาวะเสื่อมโทรมของพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านกายภาพของพื้นที่ อาทิในด้านของระบบนิเวศที่เสื่อมดูลส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมหรือแม้กระทั่งโครงสร้างพื้นฐานที่มีไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวจะมีความต้องการในด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการมากกว่าคนในท้องถิ่น ฉะนั้นสาเหตุหลักของปัญหาการพัฒนาทางกายภาพนั้นคือนักท่องเที่ยว ดังจะพบได้ในงานวิจัยดังต่อไปนี้

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2528 :4-35, 4-36) ได้ทำการศึกษาแผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยวระยอง จันทบุรี ตรัง พบว่า การขยายตัวของนักท่องเที่ยวของเกาะเสม็ดมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี จึงมีการคำนวณหาสมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยวของชายหาดเกาะเสม็ด โดยอาศัยการคำนวณจากพื้นที่ชายหาดต่าง ๆ รอบเกาะเสม็ด พบว่าจำนวนที่สามารถรองรับได้คือ 3,460 - 10,400 คน/วัน จากพื้นที่ทั้งสิ้น 80,000 ตารางเมตร โดยหาดที่มีการประกอบกิจกรรมได้มากที่สุดต่ออัตราการใช้พื้นที่ของนักท่องเที่ยว 5-15 ตารางเมตรต่อคนคือหาดทรายแก้วซึ่งสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ 1,600-4,800 คน หาดพร้าวสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ 400-1,200 คน หาดคอกและหาดเทียนสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ 330-1,000 คน หาดหวายสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 270-800 คน หาดกวนอกสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ 230-700 คน และหาดไผ่, หาดนวล, และหาดซอสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 100-300 คน จากความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวดังกล่าวจะมีส่วนช่วยให้ทราบถึงการพัฒนาพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ส่วนในด้านแนวทางการพัฒนาของเกาะเสม็ดทางสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมได้แบ่งแนวทางการพัฒนาเป็น 3 ทางคือ ให้มีการกระจายตัวทั่วไปตามชายหาด หรือให้มีการกระจุกตัวอยู่แต่เฉพาะในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง และสุดท้ายคือการกระจายตัวบางหาดและมีพื้นที่สีเขียวคั่น ซึ่งแนวทางสุดท้ายนี้คณะผู้ศึกษาเห็นว่าเหมาะสมกับพื้นที่มากที่สุด

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534 : 7-50-7-51) ได้คาดประมาณความสามารถรองรับได้ของเกาะเสม็ดไว้โดยแบ่งเป็นความสามารถรองรับของชายหาดส่วนหน้า และชายหาดส่วนหลัง ระหว่าง 3,460-10,400 คน/วัน และความสามารถรองรับได้ของฝั่งระหว่าง 2,700 - 9,000 คน ในขณะที่ผู้มาเยือนเกาะเสม็ดในปี 2533 มีจำนวนทั้งสิ้น 0.78 ล้านคน คาดว่ายังคงขยายตัวเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 14.3 ต่อปีเป็นผลให้ผู้มาเยือนเพิ่มขึ้นเป็น 1.7 ล้านคนในปี 2539 ภายหลังได้ขยายตัวลดลงร้อยละ 5.6 ต่อปีทำให้ผู้มาเยือนเพิ่มขึ้นเป็น 3.9 ล้านคนในปี 2554

นันทิวา เกิดชื่น (2533) ได้ทำการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับทางสังคมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาดเกาะเสม็ดจังหวัดระยองในบริเวณหาดทรายแก้วและหาดวงเดือน พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อระดับความหนาแน่นระหว่าง 11-25 ตารางเมตรต่อคน หรือเฉลี่ย 18.50 ตารางเมตรต่อคน และหากปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจะส่งผลต่อระดับ

ความหนาแน่นที่จะเป็นปฏิภาคกับปริมาณนักท่องเที่ยว จนท้ายที่สุดก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจที่จะเดินทางมาเที่ยวในพื้นที่อีกต่อไป โดยอาศัยแบบสอบถามในการวิเคราะห์ผล

สำนักบริการวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2535) ได้ศึกษาความสามารถที่จะรองรับด้านการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติตะรุเตา พบว่าเกาะตะรุเตาจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้เพียง 1,100-2,800 คนต่อวันหรือสูงสุดเพียง 1,152 คนต่อวัน และเกาะอาดังสามารถรองรับได้เพียง 100 คนต่อวัน ทั้งนี้ได้มีการคาดการณ์จำนวนผู้มาเยือนอุทยานแห่งนี้ในปี 2539 ว่ามีจำนวน 36,410 คน และ 10 ปีข้างหน้าจะมีจำนวนผู้มาเยือนเพิ่มขึ้นเป็น 62,420 คน ดังนั้นการกำหนดศักยภาพของพื้นที่นี้ได้อาศัยการคำนวณหาความสามารถของการรองรับในด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ สังคม ภูมิทัศน์ และการรองรับของเสียและมลพิษ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาซ้อนทับ ทำให้เห็นว่าปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคือปัญหาด้านสาธารณูปโภค อันได้แก่น้ำอุปโภคและบริโภคซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศ ส่วนในด้านสังคมนั้นจากการศึกษาพบว่าให้ผลในเชิงบวกทั้งในส่วนของประชาชนในท้องถิ่น และผู้มาเยือน ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าจึงได้เสนอแนวทางพัฒนาพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนคือ ในด้านกิจกรรมของพื้นที่ซึ่งควรคำนึงถึงในเรื่องของระบบนิเวศเกาะที่มีความเปราะบางรวมทั้งเจตนาารมณ์ของกฎหมายที่ระบุว่าอุทยานเป็นบริเวณที่มีสภาพน่าสนใจการพัฒนาพื้นที่จึงควรมีลักษณะหนาแน่นต่ำเน้นในด้านการรักษาระบบนิเวศ และธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบสงบ (Passive) กิจกรรมของการท่องเที่ยวในลักษณะเช่นนี้ได้แก่ อาบแดด ว่ายน้ำ มากกว่าสกีน้ำ หรือสกูตเตอร์น้ำ ส่วนในด้านโครงสร้างอาคารจะเน้นให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติโดยมีความสูงไม่เกิน 9 เมตร ส่วนในด้านการใช้ที่ดินพบว่าได้มีข้อเสนอให้ถอยร่นจากแนวชายหาดประมาณ 25 เมตร เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2535) ได้ประเมินขีดความสามารถในการรองรับของเกาะพีพี โดยขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่รองรับเป็นสำคัญโดยที่ระดับนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมของพื้นที่นี้คือ 4,000 - 5,333 คนต่อวันหรือเฉลี่ย 4,896 คนต่อวัน ทั้งนี้จากการประเมินได้มีการกำหนดพื้นที่ท่องเที่ยวโดยอาศัยวิธีวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ (Potential Surface Analysis) ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ, ความลาดชัน, ระยะห่างจากทะเล, การถือครองที่ดิน และการใช้ที่ดิน เพื่อที่จะสามารถสร้างพื้นที่จำกัดเพื่อการท่องเที่ยว (Territorial Threshold) และพื้นที่จำกัดด้านคุณภาพของปัจจัยต่าง ๆ (Qualitative Threshold) จะทำให้ได้ค่าความเหมาะสมของพื้นที่ ส่วนในด้านแนวทางการจัดการพื้นที่ได้แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ แก้ไขปัญหาและวางมาตรการในการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับ แต่อย่างไรก็ตามแนวทางทั้งสองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติ ทั้งนี้เพราะเกาะพีพีพื้นที่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาตินพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2531) พบว่าการรองรับนักท่องเที่ยวของเกาะสมุยโดยยึดหลักความสามารถในด้านการจัดหาหน้าประปา โดยการผลิตน้ำ

ประปาตามโครงการประปาส่วนภูมิภาคสามารถจ่ายน้ำได้วันละ 5,000 ลูกบาศก์เมตรซึ่งจำนวนนี้แสดงให้เห็นว่าสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 14,200 คนต่อวัน นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการพื้นที่เกาะสมุยโดยแบ่งเป็นหัวข้อหลัก ๆ ได้ดังนี้คือ

1. การแบ่งเขตพื้นที่ท่องเที่ยว
2. การควบคุมการใช้ที่ดิน
3. การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและ โครงสร้างสาธารณูปโภคของรัฐ
4. การควบคุมการบริการด้านการท่องเที่ยว
5. การเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารท้องถิ่น
6. การจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเหมาะสม

ตามสมรรถนะของพื้นที่

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2538) ได้มีเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อควบคุมการขยายตัวของเกาะสมุยโดยเทียบจากปริมาณพักแรมไม่เกิน 8,000 ห้องในระยะ 5 ปี และ 11,000 ห้องในระยะ 10 ปี หรือทั้งเกาะสมุยควรมีนักท่องเที่ยวไม่เกินกว่า 950,00 คน ทั้งนี้โดยมีทิศทางการพัฒนาเกาะสมุยดังต่อไปนี้ การพัฒนาแบบเข้มข้น (Intensive Tourism Development) คือยอมให้เป็นเขตท่องเที่ยวพิเศษที่ให้บริการเต็มที่เพื่อประโยชน์ด้านรายได้ โดยรักษาสีเขียวแวดล้อมในระดับหนึ่ง และการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) เป็นการพัฒนาประสานความเจริญทางเศรษฐกิจกับการสงวนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยการเข้มงวดและควบคุมการขยายตัวภายใต้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

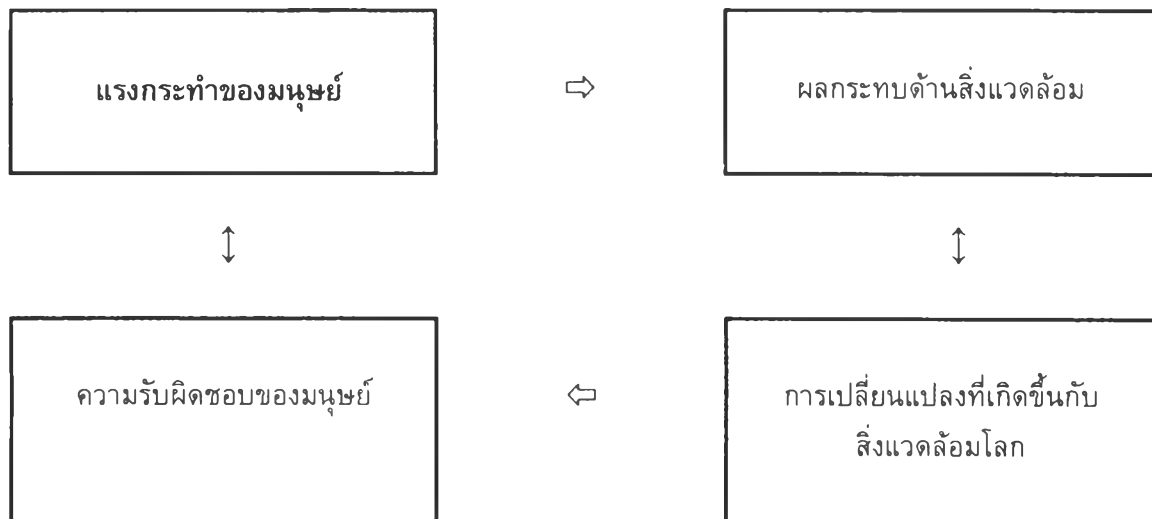
คณะสิ่งแวดล้อมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล. (2536) ได้จัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณหาดแม่พิมพ์ จังหวัดระยอง โดยได้กำหนดเป้าหมาย และแนวความคิดในการวางแผนจัดการอนุรักษ์พื้นที่ชายหาดออกเป็น 3 ส่วนได้แก่

1. พื้นที่อรรถพลการใช้ประโยชน์ที่ดินระดับภูมิภาค ครอบคลุมพื้นที่จังหวัด และอำเภอ โดยมุ่งเน้นทิศทางการวางแผนระดับมหภาคให้สอดคล้องกับกรอบนโยบาย เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งในการวางแผนการใช้ที่ดินชายหาด

2. พื้นที่อรรถพลการใช้ประโยชน์ที่ดินระดับเมืองเบื้องหลังหาด - ครอบคลุมพื้นที่สุขาภิบาล และเทศบาลของแหล่งที่ตั้งชายหาดนั้น โดยมุ่งเน้นแนวทางให้เกิดความสอดคล้องในเรื่องของ ถนน ทางรถไฟ แนวสันเขา ย่านเมือง เพื่อมิให้เกิดให้การวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างไม่เหมาะสม

3. พื้นที่เป้าหมาย ได้วางแผนการพัฒนาให้อยู่ในระดับขอบเขตความสามารถในการฟื้นตัว โดยมีลักษณะของการจัดการแบบผสมผสาน เพื่อให้การใช้ประโยชน์พื้นที่ชายหาดบังเกิดผลและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้รวมถึงดุลยภาพของระบบนิเวศในพื้นที่ชายหาดซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความไว ความซับซ้อน และมีความใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับแผนการจัดการชายหาด และทะเล

IGBP-HDP core Project ได้กล่าวว่าการใช้ที่ดินของมนุษย์ได้แผ่ขยายอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อสิ่งมีชีวิตและธรณีสัณฐาน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ยังคงดำเนินต่อไปจนกระทั่งขยายตัวครอบคลุมพื้นที่กินอาณาเขตกว้างขวาง ลักษณะเช่นนี้ส่งผลต่อขนาดของความหลากหลายทางชีวภาพ สรุปได้ว่ามนุษย์เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้ที่ดินดังภาพ 2.8 ดังนั้นหากทราบถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งหากได้รับการวางแผนที่ดีอย่างถูกต้อง และเหมาะสม

ภาพ 2.8 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน
ที่มา : (IGBP-HDP core Project, 1993)

White, A.T.(1988) ได้กล่าวถึงประเทศมาเลเซีย เป็นประเทศที่มีความงดงามของชายฝั่งรวมทั้งยังมีเกาะมากมายที่เป็นที่ดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยว แต่กิจกรรมการท่องเที่ยวมักก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และความไม่สมดุลในเชิงระบบนิเวศ ดังนั้นอุทยานแห่งชาติทางทะเลในหลายแห่งของมาเลเซียจึงอาศัย*กฎหมาย* ในการจัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมโดยเป็นการอนุรักษ์พื้นที่เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยจัดออกมาในรูปของ *การท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism)* และได้มีการกำหนดเขตของกิจกรรมเพื่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

Alister Mathieson & Geoffrey Wall (1989) ได้กล่าวถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวประเภทเกาะที่มีต่อระบบนิเวศดังนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นก่อให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายโดยเฉพาะในพื้นที่เกาะที่มีความเปราะบาง ฉะนั้นจึงได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ ดั้งเดิมได้จากระบบนิเวศประการังที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในรูปของสินค้าที่ระลึกที่ทำจากเปลือกหอยหรือประการัง นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาสำคัญของการท่องเที่ยวในลักษณะนี้คือการให้บริการนำจืดที่มีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการ ในขณะที่ปริมาณน้ำเสียกับเป็นปฏิภาค

กัน และยังพบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวบางอย่างก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ สกูดเตอร์ ทำให้เกิดการสะสมตัวของคราบน้ำมัน ส่งผลต่อคุณภาพน้ำทะเลในที่สุด

R.A. Smith (1990) ได้กล่าวถึงรูปแบบของสถานที่พักตากอากาศริมทะเลว่ามีกระบวนการพัฒนาที่เริ่มจากมีสภาพเป็นหมู่บ้านชาวประมงเรียงรายบนชายหาด จากนั้นเมื่อมีการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาการบริการด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการบริการด้านที่พัก ได้พัฒนากลายเป็นโรงแรมขนาดใหญ่และเพิ่มจำนวนมากขึ้นจนก่อให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบของ Strip Development Pattern Pattern คือการขยายตัวไปตามแนวชายหาด ลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานรวมไปถึงการลงทุนเกิดขึ้นในพื้นที่จนกระทั่งพื้นที่ชายหาดไม่เพียงพอในขณะที่ปริมาณความต้องการยังคงเพิ่มขึ้นจึงเกิดการขยายตัวไปยังพื้นที่เบื้องหลังเกิดเป็นเมืองท่องเที่ยวในที่สุด

United Nation (1992) พบว่าโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทชายฝั่งมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเพราะการพัฒนาต่าง ๆ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมและจะส่งผลกระทบต่อลักษณะโครงสร้างชายฝั่ง อาทิ การสร้างท่าเรือส่งผลให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทางจนอาจเป็นผลให้เกิดการหมดไปของหาดทราย แต่ผลกระทบดังกล่าวจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการวางแผน ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งส่วนใหญ่จะมีข้อกำหนดในการก่อสร้างคือต้องมีระยะถอยร่นจากแนวชายฝั่งเพื่อป้องกันการชะล้างหาดส่วนหน้า ทั้งยังเป็นการป้องกันสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศที่จะเกิดขึ้นระหว่างการก่อสร้าง และภายหลังก่อสร้างได้อีกด้วย นอกจากมนุษย์จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบแล้วยังพบว่าธรรมชาติก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เกิดปัญหา อาทิ เช่นลมมรสุม ขณะเดียวกันรายงานฉบับนี้ยังกล่าวถึงสมรรถนะในการรองรับของอุทยานแห่งชาติว่าขึ้นอยู่กับปัจจัย 5 ประการ คือคุณภาพของทรัพยากร การใช้ทรัพยากร จำนวนผู้มาเยือน การจัดการและการออกแบบระบบสาธารณูปโภค และทัศนคติ/พฤติกรรมของผู้มาเยือนและคนท้องถิ่น

United Nation (1995) ได้กล่าวถึงแนวทางพัฒนาทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่และเล็กในพื้นที่เกาะอาครกระทำได้โดยที่พัฒนานั้น ๆ ไม่เกิดในพื้นที่ที่มีการกษัยการสูง มีการบ่งชี้ขอบเขตของการพัฒนา จัดแนวป้องกันการพัฒนาและการขยายตัวเพื่อไม่ให้กระทบต่อระบบนิเวศชายฝั่ง (พื้นที่สีเขียว) ควบคุมความสูง รูปทรง และทำเลที่ตั้งอาคารเพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ออกแบบการให้บริการให้เกิดความกลมกลืนและเพียงพอต่อความต้องการ และควบคุมปริมาณของเสียที่เกิดในพื้นที่ โดยส่วนใหญ่จะพบว่าแนวทางดังกล่าวเป็นการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงสภาพธรรมชาติที่จะเกิดจากการกระทำของมนุษย์ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงทิศทางการพัฒนาในพื้นที่นั้นคือมุ่งให้เกิดการพัฒนาอย่างเข้มข้น หรือมีฉะนั้นก็เป็นการพัฒนาในรูปแบบของการอนุรักษ์ที่ควบคุมการพัฒนา แต่ไม่ว่าจะเป็นทิศทางใดควรคำนึงถึงสมรรถนะในการรองรับในด้านต่าง ๆ ของพื้นที่

กองวางแผนโครงการ, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2532) ได้จัดทำแผนการศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรีได้กำหนดสารูปของการท่องเที่ยวโดยอาศัยข้อจำกัดในเรื่องขนาดของพื้นที่ไว้ดังนี้ ให้เน้นลักษณะของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งพักผ่อนขนาดเล็กที่สมบูรณ์แบบ และมีรูปแบบการท่องเที่ยวในลักษณะง่าย ๆ สบาย ๆ เป็นกิจกรรมประเภทเงียบสงบ (Passive Resort) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสธรรมชาติและรูปแบบชีวิตที่เรียบง่ายของชาวเกาะสีชัง ขณะเดียวกันก็มีความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอแต่ไม่ควรพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบแอ็กทีฟ (Active Resort) ที่จะก่อให้เกิดความพลุกพล่านในชุมชน ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่จึงต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปกรรมควบคุม และการพัฒนาเพื่อให้บริการ 3M คือ Hill Resort สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป Health Resort สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุอาจพัฒนาเป็นสถานพักผ่อน และ Historical Resort สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปและผู้สนใจเฉพาะเรื่อง ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาเกาะสีชังจึงแบ่งออกได้เป็น 6 แนวทางได้แก่

1. **แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว** ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็นกลุ่มตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่โดยให้มีการจัดสภาพภูมิทัศน์ให้อยู่ในสภาพที่ดีไม่ถูกรบกวนจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและมีมาตรการควบคุมในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นสูง
2. **แนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อม** เพื่อช่วยป้องกันปัญหาที่จะกระทบต่อชุมชนและประชากรบนเกาะ
3. **แนวทางการพัฒนาโครงข่ายเส้นทางการเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวก** มีการเพิ่มเส้นทางการเข้าถึงรวมทั้งมีมาตรการจำกัดและควบคุมการพัฒนาสถานที่พัก และการจราจรในพื้นที่เพื่อให้เป็นไปอย่างมีระเบียบ
4. **แนวทางการพัฒนาสินค้าที่ระลึกและกิจกรรมเสริม** โดยการค้นหาจุดขายที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นสินค้าที่ระลึกหรือกิจกรรมเสริมด้านการท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการร่วมใจอนุรักษ์พื้นที่และโบราณสถานที่มีในพื้นที่
5. **แนวทางการตลาด** โดยแยกพิจารณา 2 กรณีได้แก่ตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ โดยมุ่งประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องตามความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการเติบโตด้านการตลาด
6. **แนวทางการลงทุน** แบ่งเป็นการลงทุนของภาครัฐ และเอกชนโดยในส่วนของ การลงทุนของภาครัฐจะออกมาในรูปของสาธารณูปการที่จำเป็นอาทิ โรงพยาบาลและ ระบบการคมนาคมขนส่ง ส่วนในภาคเอกชนจะมุ่งเน้นเป้าหมายที่แตกต่างจากภาครัฐ แต่ไม่ว่าการลงทุนใด ๆ ก็ตามต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมกายภาพ และสังคมในอนาคต ดังนั้นในการลงทุนจึงจำเป็นต้องมีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมก่อนการดำเนินการทุกครั้ง

จากงานวิจัยดังกล่าวจะพบว่านักท่องเที่ยวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนพื้นที่และในการคำนวณหาปริมาณนักท่องเที่ยว ฉะนั้นจำนวนนักท่องเที่ยวจึงส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านกายภาพ ซึ่งจะต้องจัดส่วนบริการนักท่องเที่ยวให้เพียงพอกับความต้องการ

เพื่อหลีกเลี่ยงและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นมิฉะนั้นจะประสบปัญหาตามมาอย่างที่ประสบในแหล่งท่องเที่ยวหลาย ๆ แห่งที่มีปริมาณของนักท่องเที่ยวมากเกินไปเกินกว่าสมรรถนะของพื้นที่ ทำให้เกิดผลเสียต่อแหล่งท่องเที่ยวในทุกๆด้าน นอกจากนี้แล้วยังจะพบว่าโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวนั้น จะพยายามพัฒนาให้ทันกับการพัฒนาของพื้นที่โดยปราศจากการคำนึงถึงสภาพแวดล้อม ดังนั้นสภาพแวดล้อมจึงถูกทำลายอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะที่มีลักษณะโครงสร้างพื้นฐานที่จำกัด ดังตัวอย่างของเกาะพีพี และเกาะสมุย